

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Sutrikusioje visuomenėje - sutrikusi mokykla

Reformuojama ir tobulinama mokykla vis labiau tolsta nuo tobulumo. Ieškant atsakymų teisinamasi, kad visuomenė labai pasikeitusi - nyksta pagarba šeimai, žmogui, šiuolaikiniai mokiniai sunkiai sukalbami, konfliktiški. Jau ketvirtį amžiaus mokyklose greta dalykų dėstytojų rankoves atsiraitoję darbuojasi socialiniai pedagogai, psichologai. Darbo jiems nemažėja.

- Kas atsitiko, kad mokykla nebeišsiverčia be specialistų, tampančių žaibolaidžiais tarp šeimos - mokinio - mokyklos? - klausė Marijampolės Petro Armino pagrindinės mokyklos socialinės pedagogės ekspertės Onos MISIUKVIČIENĖS.

- Švietimo sistemoje esu daugiau nei dvidešimt metų. Daugiau nei dešimtmetį teko dirbti su tėvų globos netekusiais vaikais. Su kiekvienu laikotarpiu keičiasi vaikų karta, kinta ir problemų pobūdis. Kasmet pagalbą teikti tenka vis jaunesniems vaikams. Pradėjus dirbti socialine pedagoge, dažniausiai tekdavo padėti 14-18 metų vaikams ir jaunuoliams. Šiandien su sunkumais (bendravimo su bendraamžiais, emocijų valdymo, konfliktų sprendimo ir pan.) jau susiduria 6-10 metų vaikai.

- Mūsų dienomis socialinėje sistemoje įsitvirtina nauja kategorija - eurašlaičiai. Tai vaikai, palikti į užsienį užsidirbti išvažiuosiu tėvų. Kaip tėvų išvykimas pakeičia vaikų elgesį mokykloje, santykius su mokytojais, bendraamžiais?

- Didžiausias eurašlaičių pakilimas buvo prieš 7-10 metų. Tuomet ištis kildavo nesupratimų. Vaikai būdavo paliekami ne tik giminiams, bet ir visiškai vieni arba kiek vyresnio (net nepilnamečio) brolio ar sesers priežiūrai. Šie vaikai turėjo gerą materialinį pagrindą, galėjo didžiulius prieš bendraamžius nematytais daiktais, tačiau neteko galimybės augti su savo artimiausiais žmonėmis - tėvais. Šiuo metu dažniausiai užsienyje dirba vienas iš tėvų, o kitas lieka su vaikais. Ir tai problemos neišsprendžia - epizodinis vieno šeimos nario dalyvavimas vaiko gyvenime atsiliepia jo savijautai, elgesiui, brandai. Ypač berniukų, jei auklėjimu rūpinasi tik mama, o tėtis išvykęs. Šeimoje nelieka vyro pavyzdžio.

- Švietimo įstaigų vadovai neretai pabrėžia, kad daugėja mokinių, kuriems jau reikia ne tik socialinio darbuotojo, bet psichikos sveikatos specialistų pagalbos. Ar tokios kalbos perdėtos?

- Vertinant sveikatos priežiūros specialistų informaciją apie ugdymo įstaigas lankančių vaikų sveikatą, tenka sutikti, kad vadovų nerimas pagrįstas. Fizinė ir psichinė vaikų sveikata kasmet blogėja. Tam įtakos turi daugybė veiksnių:

mityba, fizinio aktyvumo, bendravimo stoka, gyvenimas virtualioje erdvėje, dienos režimo nebuvimas ir kita.

- Kas daro vaikus problemiškus? Ar išeitis perkelti vadinajamąjį sunkų vaiką į kitą mokyklą, kitą globos įstaigą tikintis, kad jis pasikeis?

didelės vidinės stiprybės, kad į tuos išbandymus nereaguotum, juos ignoruotum. Iš savo patirties galiu pasakyti, kad pavyko nusibrėžti ribas tarp to, kas galima, ir to, kas negalima. Dažnai vaikams tenka priminti: aš tave gerbiu ir to paties noriu iš tavęs. Nesu pažeminusi nė vieno vaiko ir neketinu to daryti ateityje. Niekada neįsivelsiu į konf-

gyvenimo aplinkybių vaikų, bet blogo iš prigimties - nė vieno. Kartais padeda nekasdieniški problemų sprendimai. Prieš keletą metų paaugliai mėgdavo į mokyklą ateiti vilkėdami sportines kelnes. Kuo daugiau juostelių ant kelnių, tuo jiems gražiau. Nelabai sekėsi juos įtikinti, ėmiausi veiksmų. Apsivilkau „treningus“, užsimaukšlinau kapišoną ir einu per mokyklą, gumą čia modama. Vaikai apstulbo: „Kaip jūs atrodote? Jums tai netinka.“ „O jums ar tinka, kai taip atrodote? Kodėl turėtų man netikti, jeigu jums tinka?“ - nesutrikau. Tai buvo geriausia, veiksmingiausia pamoka.

- Visuomenėje sklinda nuomonė, kad „sunkūs“ vaikai užauga tik socialinės rizikos šeimose. Bet neretai ir visko pertekusių šeimų vaikai pridaro tėvams bėdų, tampa nevaldomi, įklimpsta į depresiją, vedančią prie kraštutinių poelgių, priklausomybių. Ar tai neišvengiamas šios kartos vaikų bruožas?

- „Sunkūs“ vaikai užauga ten, kur jiems sunku augti. Vertybiniai pamatai padedami šeimoje. Psichologai, psichoterapeutai teigia, kad, jei vaikui iki 3-5 metų nepakako tėvų dėmesio, meilės, apkabinimų, augant jam būna sunku ką nors duoti mainais kitiems. Ypač jiems būna sunku paauglystėje. Kita vertus, nepamirškime, kad gyvas bendravimas tarp šeimos narių sumažėjo iki kritinės ribos. Teko ne kartą girdėti pasakojant, kaip tėvai su savo vaikais, sėdinčiais kitame kambaryje, susirašinėja internetu. Virtualūs pasaulis įtraukia ir „pavagia“ mūsų vaikus, o tikroviėje gyvenimas kitoks.

- Ar normalu, kad mokinys išdrįsta prieš mokytoją pakelti ranką? Tokie pavyzdžiai - nereti. Didelį atgarsį šiemet turėjo Mokolų pagrindinės mokyklos direktoriaus ir jam nepaklusios penktokės konfliktas, kuris pedagogui kainavo darbą ir vos ne teistumą. Kas darosi Lietuvos mokykloje?

- Šiandieninė mokykla - visuomenės atspindys. Mokykloje vyksta visi tie dalykai, kurie vyksta suaugusiųjų pasaulyje. Kodėl tuomet stebimės: „Kas atsitiko vaikams?“ Ne šį klausimą turėtume užduoti, o klausiti: „Kas atsitiko mums?“ Kita vertus, nereikėtų pamiršti vieno labai svarbaus mūsų kartos vaikų bruožo: jie nepripažįsta autoritetų. Jie drąsiai rėžia savo nuomonę, diskutuoja, o su suaugusiais dažnai elgiasi kaip su bendraamžiais. Todėl ir problemas bei nepatinkančias situacijas gali spręsti analogiškai. Dėl ko vaikams kyla noras tyčiotis ir smurtauti? Dėl to, kad šeimoje jie mato smurtą, patys yra nukentėję nuo brolių, seserų, kitų suaugusiųjų. Laimingas vaikas niekada kito neskriaus. Jeigu skriaudžia, vadina si, širdelėje jam kažko labai trūksta.

- Ar vykstant tokiems dalykams, mokykla gali išsigydyti nuo patyčių, visuomenė - nuo smurto? Ką reikia daryti?

- Labai pritarčiau psichiatro Lino Slušnio mintims, kad patyčios mokykloje yra per daug sureikšmintos. Man atrodo, kad šiuolaikinių mokinių tėvų laikais patyčios būdavo net piktesnės. Tik niekas per daug nesigilindavo. Tiesiog sprendėme jas patys, į mokytojus nelabai kreipdavomės, kartais ir tėvai nesužinodavo. Dabar vaikai yra drąsūs, dažnai atvejais pasisako, kas jiems nepatinka, informuoja apie kitų vaikų netinkamą elgesį. Kartais net draugo pastaba dėl netinkančios aprangos priimama kaip patyčia, nors draugas tik pasakė savo nuomonę. Iš tiesų pamatuoti ribą tarp patyčių ir išreikštos nuomonės labai sudėtinga. Kartais vaikai iš tiesų tyčiojasi, o sudrausminti stebisi: „Kas čia tokio? Aš tik pajuokavau.“ Jie teisinasi nieko blogo nenorėję. Kaip atrodė, taip pasakė. Dėl to ir kalbamės su vaikais, kaip reaguoti konfliktinėse situacijose, kaip nuomonę išsakyti, kad neižeistum kito, nei žiebtum gaisro. Kartu su mokyklos psichologe vaikus mokome konkrečių žingsnių, kaip reaguoti į pašaipas, pasityčiojimus, kaip elgtis konfliktinėse situacijose, į ką kreiptis pagalbos. Vaikai žino, kaip taikyti tuos žingsnius, tik jiems ne visada pavyksta. Gerai, jei tėvai prisideda ir savo vaikus moko tų pačių dalykų. Tada vaikai greičiau išmoks tinkamo bendravimo būdų.

- Ką daryti su elgesiu išsiskiriančiais mokiniais, kurie neretai kelia pavojų kitiems vaikams, patys save žlugdo? Kaip juos auklėti?

- Dar Sokratas sakė: „Vaikai šiandien - tironai. Jie priešgyniauja tėvams, ryja maistą ir terorizuoja mokytojus.“ Tai buvo pasakyta daugiau nei prieš 2,5 tūkst. metų. Kiekviena karta turi savo bruožų ir ypatumų. Priimkime savo vaikus tokius, kokie jie yra, ir mylėkime juos besąlygiškai. Suaugusiųjų meilė, supratimas, palaikymas, padaršinimas gali daryti stebuklus. Pažinau šeimą, kurioje buvo daug vaikų, jie augino vienas kitą. Broliai - seseris, seserys - brolius. Mama gyveno savo gyvenimą, bet atėjo laikas, kai ji atsivertė ir panoro susigrąžinti prarastą ryšį su vaikais. Nepavyko. Vaikai užaugo geri, jautrūs viduje, bet, negavę mamos meilės, neturėjo jai ką gražinti. Jeigu tėvai per darbus ar dėl kitokių priežasčių su vaikais nespėja užmegzti ryšio vaikystėje, paauglystėje sumegzti nutrūkusią giją sunku ar net neįmanoma. Ne užtenka mažam žmogui duoti pavalgyti, nupirkti tai, ko reikia, retkarčiais išsivežti į kelionę. Reikia kalbėtis. Bendravimo stoka priveda prie vaikų ir tėvų susvetimėjimo. Dažnai girdime kaltinant mokyklą: neišmokė, neįdiegė. Mokykloje nėra nė vienos pamokos ir niekuomet nebuvo, per kurią mokytojas mokinį mokintų muštis, tyčiotis ar smurtauti. Pirmiausia išmokyti ir vertybinius pamatus pakloti turi šeima.

Kazimiero Linkevičiaus nuotr.

- Išeitis visuomet yra. Kas yra geriausia, negali žinoti neišbandęs. Kartais naudinga pakeisti aplinką, atsitraukti nuo grupės, susidariusių stereotipų. Geriau jau žengti žingsnį nei visai nedaryti nieko. Tačiau pasitaiko, kai tas žingsnis nepasiteisina. Dirbdamas su vaikais, visuomet ieškai geriausio sprendimo. Dirbti mokytoju šiais laikais yra didžiulis iššūkis. Pedagogines studijas

liklą su vaiku, kuris atvirai provokuoja, kad pakelčiau balsą, o jam rastųsi proga replikuoti atgal. Kiekvieną kartą su vaiku kalbame apie tai, kas atsitiko, ieškome išeities, geriausio sprendimo iš susidariusios situacijos, aptariame, jog tokioje situacijoje nenorėtume būti nė vienas. Laikas, skirtas pokalbiui su vaiku, visuomet pasiteisina. Problemas visuomet stengiuosi

► Jeigu tėvai per darbus ar dėl kitokių priežasčių su vaikais nespėja užmegzti ryšio vaikystėje, paauglystėje sumegzti nutrūkusią giją sunku ar net neįmanoma

jas renkasi jaunuoliai, kartais ne visai pasverdami savo galimybes ar suvokdami, su kokiais iššūkiais jiems teks susidurti mokykloje. Atėjęs dirbti į mokyklą, vaikai sukuria visokių išbandymų ir reikia labai

spręsti per pagarbą. Galima įsiseiti, bet aš stengiuosi suvokti, kad vaikas - tik vaikas. Per savo darbo mokykloje laiką nesutikau nė vieno vaiko, kuris būtų iš prigimties blogas. Yra nelaimingų, nuskriaustų

Ar atsiradus taromatams Lietuva tapo švaresnė?

*Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JU-
DĖJIMO apskritojo stalo diskutavo
Seimo nariai Linas BALSYS, Virgi-
nija VINGRIENĖ ir Kęstutis
BACVINKA bei Nemenčinės urėdas
Eligijus RYŠKUS. Diskusiją vedė
žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.*

G.JAKAVONIS: Atsirado taromatai, šiukšlių sumažėjo. Atsirado kaimeliuose konteineriai, o miškuose auga šiukšlių kalnai. Kodėl?

L.BALSYS: Miškai nešvarūs, galiu tai paliudyti. Pats gyvenu Žemųjų Panerių miške. Visiškai nesenai buvo toks atvejis, kai su bendruomene radome apsnigtą kalną veidrodinio stiklo. Paskui sniegas nutrūpo. Tai pavojinga, nes gali vėl užspropti ant viršūnės ir t.t. Veidrodinis stiklas apskritai laikomas pavojinga atlika. Išaiskėjo, kad dirbusi kažkokia firma (dabar vyksta tyrimas) bankrutavo, o užuot išvežusi ir sutvarkiusi tas atliekas jas išvežė į mišką. Gerai, kad žmonės rado, kad kreipėmės, kad savivaldybė išvežė. Bet tai atskleidžia ne tik nekultūrą, bet ir sisteminės spragas.

O ką daro statybininkai? Užuot už tam tikrą kainą, nors ji gal ir ne tokia maža, susitvarkę, savo statybų teritorijoje užkasdavo tas atliekas. Kai tai išaiskėdavo, sumokėdavo baudą. Bet bauda mažesnė, nei atsieina tvarkymas. Štai ir viskas. Mes atsiremame į sisteminės problemą, dėl kurių daug kas keliauja ir į miškus ar lieka užkasta ten, kur vyksta statybos.

Yra vadinamieji regioniniai aplinkos apsaugos departamentai. Jie tiesiogiai ir turėtų kontroliuoti. Reikia, kad inspektoriai vaikščiotų,

▶ Valstybiniuose miškuose nebuvo šiukšlių problemos, didesnė problema yra privatizavimui rezervuoti miškai

Virginija VINGRIENĖ
Seimo narė

gaudytų, baustų, sektų ir t.t. Bet jie yra regioniniai, tarpusavyje nekomunikuoja. Jie pavaldūs ministerijai. Manau taip: vienas seklys aptiko, kad Vilniuje veža šiukšles, o nusi-kaltėlis išvažiuo į Kauno teritoriją ir jis nebegali jo sekti. O su Kauno teritorijos atstovais nebendrauja, nes gal jų darbo valandos baigėsi ar dar kas nors.

Kaip padaryti, kad sistema būtų bendra? Inspektoriai, kurie tame rajone dirba 20-30 metų, ir patys yra suaugę su ta ekomafija. Arba su vežėjų mafija. Tai problema, kurias turėsime spręsti, ir taisyti, jeigu reikia, įstatymus. Arba reorganizuoti ir reformuoti visą aplinkosaugos sistemą.

Užsiminta apie urėdijų klausimą. Urėdai, nors ir netiesiogiai, bet jie yra žmonės, kurie pažįsta mišką, žino kiekvieną takelį. Žino, kas kur atvežė kokią plytą, ir gali pareikalauti, kad sutvarkytų. Arba padėti žmogui, pvz., malką atsivežti, pasi-gaminti. Visa sistema kol kas veikia ydingai. Atliekų tvarkymo sistemoje yra labai daug interesų sluoksnių.

Pasiūlyta visiems buteliams taikyti depozitą. Gal tai ir gerai, o gal ir nelabai. Mes viskas sunėšame už dyką. Mums viskas tik pabrangs, nes vežėjai, iš kurių apyvartos pa-

šalinsime šitą didžiulę sumą antrinės žaliavos pajamų, pabrangins gyventojams likusių šiukšlių vežimą. O mes turime būti skatinami rūšiuoti. Pirminį rūšiavimą turi atlikti žmogus, ir ne dykai, kaip dabar sako, sąmoningai. Tie, kurie par-duoda mūsų išrūšiuotas žaliavas, tegul su mumis dalijasi, t.y. mes turime mokėti mažiau už išrūšiuotą atliekų išvežimą.

K.BACVINKA: Esu daug metų dirbęs miškuose. Šią problemą puikiai žinau. Gal nekalbėsiu apie statybines atliekas. Aišku, jų irgi priveža. Viena iš didesnių problemų dabar yra padangos. Kai tik padangų keitimo sezonas - rudo ar pavasaris, - būna, kad ir sunkvežimiais atveža.

Kitas dalykas, kad buitinis šiukšlinimas miškuose yra jauges žmo-nėms į kraują. Yra konteineriai, gali-ma ir nemokamai išmesti savo šiukšles, bet yra įprotis vežti miškan.

Kai dirbau miške, būdavo rengiamos pavasarinės talkos. Surenkame bendruomenės ar aktyvistų grupelę, jie surenka tas šiukšles, o po talkos sako: viskas, daugiau ne popieriuo ko langą neišmesiu. Tai-gi daug lemia švietimas, aiškinimas žmonėms. Tie šiukšlių kalnai iš ti-krujų miščių.

G.JAKAVONIS: Ginčyčiausi, kad mažėja.

K.BACVINKA: Mažėja.
L.BALSYS: Didėja. Pvz., Vilniaus mieste trūksta stambiagaba-rių aikštelių. Vientelėt aiškeltė Naujojoje Vilnioje mažais kiekiais priima statybines atliekas. Tai yra didžiulė problema ir taip skatinama vežti į mišką.

K.BACVINKA: Šalia Kauno dirbu, ten mažėja.

G.JAKAVONIS: Su „Jaunųjų lūšiukų“ organizacija rengdavome baidarių žygius, rinkdavome šiukšles. Ula Dzukijos nacionaliniame parke - gražiausia upė, o ja plaukiantys buteliai - turistų palikimai. Bet pilna ir kaimo žmonių šiukšlių, jie meta jas į upę. Na, juk nesiveža turistai televizorių, kineskopų, didelių talpos aliejaus butelių. Kodėl žmonės taip elgiasi?

VVINGRIENĖ: Ilgą laiką dirbau kaip visuomenininkė, esame organi-zavę talkas nelegaliems sąvartynams sutvarkyti. Problemų sumažėjo, kai kaimuose atsirado konteineriai.
Rodos, 2012 metais organizavo-me talką Neries regioniniame parke, Griovių draustinyje, ir štai ką pastebėjome: galbūt valstybiniuose miškuose nebuvo tokios problemos, didesnė problema yra privatizavimui rezervuoti miškai. Žmonės tikrai ve-žė didelius kalnus.

Tiek alaus butelių, tiek skardinį stipriai sumažėjo. Problema yra sti-gresnių alkoholinių gėrimų tara. Reikia skatinti žmones rūšiuoti, žan-dinti ekologinį sąmoningumą. Žmo-nės labiau rūšiuoja, kai yra ekono-minė paskata. Tai atskleidė vienų metų praktika. 70 proc. taros jau su-grįžta į depozito sistemą, o kitais

metais prognozuojama, kad sugrįš 90 proc. Žmonės, kurie surenka, ne-būtinai yra *bomžiukai*. Ir kiti žmonės renka. Galima pasakyti, kad taip įgyvendinamas savotiškas socialinis teisingumas: tie, kurie nenori rūšiuoti ir išmeta tarą į gamtą, sudaro galimybę žmonėms, kurie turi ma-žesnes pajamas, paimti tą butelį, nu-nešti į taromąžį ir gauti pinigų.

Seime priešime ir prie padangų šiukšlinimo, darysime pataisais, net-gi buvo minčių apie padangų depo-zitą. Čia vėlgi diskutuji klausimai.

E.RYŠKUS: Į šiukšlinimo prob-lemą galima pažūrėti ir taip. Vasara, savaitgalis, atsisotkit prekybos cen-tre, pažūrėkit, kaip visi krauna į tuos vežimėlius. Važiuoja į gamtą, šašlykiukų užteka, kitko. Ir visa ta masė šiukšlių važiuoja į miškus. Ir ten liks. Viena problema, kurios mes, miškininkai, tikrai negalime išspręsti, tai kuo mažiau tos taros gaminti ir naudoti tokios, kuri yra neuspūvantai. Jeigu mažesnis srautas tokios taros eitų per mūsų rankas, gal mažiau jos ir paliktume.

Žūrėkite, visos pakuoatės iš plas-tiko. Visur plastikas. Gal ji būtų gali-ma popieriumi pakeisti. Popierius miške daug greičiau sudilėtų.

Valstybiniuose miškuose miškininkai įsidarbina ir kaip komunal-ninkai, kiekvieną pirmadienį per vi-sas savo poilsiavietes važiuojame ir daugybę šiukšlių surenkame, veža-me į sąvartynus. Anksčiau galvoda-vome taip: jeigu turime įrengę poil-siavietę, tai ten turi būti galima ir kultūringai pailsėti. Statydavome šiukšliadėžes, iš pradžių - mažas, bet jos per pusdienį būdavo pilnos. Pastatėme didelius konteinerius, su-darėme su komunalininkais sutartis, kad šiukšles išvežtų. Ką jūs... Ten suvežė baldus, televizorius, padarė sąvartyno aikštelę. Ką tada gali gal-ėti apie miškininkus žmogus, atva-žiavęs pailsėti? Jis pradės reikšti pretenzijas miškininkams, kad są-vartynas nenori poilsiauti. Vadinasi, tose teritorijose, kurios yra skirtos poilsiu, šiukšlių dėžių apskritai bū-ti negali. Kad mes nesuteiktume žmoniems dingsties, esą mes čia lau-kiamo jų šiukšlių. Mes jų nelaukiam-e. Atsivežei ir išsivežk. Nes šiukš-liadėžės, jeigu jos tik yra, kaipmat paskesta šiukšlėse, nes visi važiuo-dami pro šalį į jas krauna.

Jeigu mes sugebėjome sutvar-kyti plastikinę tara, lygiai taip pat reikėtų apgalvoti sistemą, kaip tvar-

Linus BALSYS
Seimo narys

ma. Manau, kad mes Aplinkos ap-saugos komitete šią kadenciją pajau-dėsime. Bet yra dvi problemos. Šiaip, visas atliekas tvarkyti yra įpareigo-ti importuotojai ir gamintojai. Lega-lūs. Oficialus mašinų salonas, kur parduosime naujos mašinos, už jas atskauda. Bet Lietuvoje yra milijonai ar šimtai tūkstančių padangų, kurios įvažiuo į Lietuvą iš visos Europos kaip ne mašinos, o kaip jų dalys. Ir jos popieriuose neegzistuoja. Gamintojai, importuotojai neturi jokios prievolės jų tvarkyti. Jei sako, kad reikėtų apgalvoti sistemą, kaip tvar-

kyti išmetamas padangas. Tai tikrai nėra sudėtinga, viskas vyksta per prekybos tinklus ir viską galima iš-spręsti per pinigus.

G.JAKAVONIS: Miške atsi-duria ir senos durys, langai, baldai. Jie surenkami per politi-kams pasireklamuoti skirtą ak-ciją „Darom“...

L.BALSYS: Akcija „Darom“, kai atsirado, buvo labai pažangi, nes ji kėlė sąmoningumą. Kai įsitraukė politikai, buvo labai gražu. Atsime-nu, vienoje akcijoje mes dar su pre-zidente aktyviai dalyvavome. Paskui tai tapo priemone pasiviešinti poli-tikams. Paskui ir tų atliekų nebebū-davo, reikėdavo specialiai palikti, kad prezidentei užtektų.

VVINGRIENĖ: Taigi sakė, kad yra labai daug šiukšlių.
L.BALSYS: Bet tuo akcija ir baigėsi. O problemos lieka. Kitais metais toje pačioje vietoje, kur pre-zidentė surinko senus fotelius, pa-dangą iš krūmyną ištraukė, vėl at-sirado kitas senas fotelis, kita pa-danga. Dėl to, kad sistema neveikia. Padangos yra labai rimta prob-

lema. Manau, kad mes Aplinkos ap-saugos komitete šią kadenciją pajau-dėsime. Bet yra dvi problemos. Šiaip, visas atliekas tvarkyti yra įpareigo-ti importuotojai ir gamintojai. Lega-lūs. Oficialus mašinų salonas, kur parduosime naujos mašinos, už jas atskauda. Bet Lietuvoje yra milijonai ar šimtai tūkstančių padangų, kurios įvažiuo į Lietuvą iš visos Europos kaip ne mašinos, o kaip jų dalys. Ir jos popieriuose neegzistuoja. Gamintojai, importuotojai neturi jokios prievolės jų tvarkyti. Jei sako, kad reikėtų apgalvoti sistemą, kaip tvar-

Įsivaizduokite, kad savaitgalį prie kiekvieno ežeriuko Ignalinos krašte, kiekvienoje aikštelėje išky-laujama. Visi jie turėtų būti apeiti, apžiūrėti. O pažeidėjai - griežtai baudžiami. Šveicarijoje pabandyti miške ką nors išmesti - tokią bau-dą gausi, kad nieko nebenorėsi. Deja, pas mus to nėra. Laužavietės paliktos apšnerkštos. Jeigu girininkai, acių jiems, neateity ir nesu-parduodamos naujos mašinos, už jas atskauda. Bet Lietuvoje yra milijonai ar šimtai tūkstančių padangų, kurios įvažiuo į Lietuvą iš visos Europos kaip ne mašinos, o kaip jų dalys. Ir jos popieriuose neegzistuoja. Gamintojai, importuotojai neturi jokios prievolės jų tvarkyti. Jei sako, kad reikėtų apgalvoti sistemą, kaip tvar-

Ir, aišku, būtina sistema, kuri ska-tintų žmones rūšiuoti tai, ko dabar

neįmanoma perdirbti, pvz., padangas. Dėl elektronikos irgi yra didžiulė pro-blema. Elektronikos atliekos yra ats-kira atliekų sritis. Sistema daugmaž veikia, bet gal daugiau yra sukčiavi-mo fiktyviai įforminant popierius. Kadangi tai susiję su brangiaisiais metalais, yra apskaita, perka, parduo-da ir perdirba.

▶ Yra konteineriai, galima ir nemokamai išmesti savo šiukšles, bet yra įprotis vežti miškan

ten yra kitos problemos, bet su tarša jos mažiau susijusios. Nors ir tai yra didžiulė problema, kai brangiųjų metalų medžiotojai pasi-ima šaldytuvą, išsilupa iš jo, ką ga-lima, o visa kita, tarkime, tulplatis, freono vamzdeliai (freonas - baltus nuodas) atsiduria miške. Ir niekas nesugeba šito sukontroliuo-ti. Tai turi daryti ir aplinkos apsaugos departamentai, ir miškų tarny-ba. Turi būti kas kontroliuoja. Aiš-ku, ir pilietinė visuomenė. Jeigu pamatei, kad šalia tavo namų atsi-dūrė „išmėsinėtas“ šaldytuvas, turbūt dažniausiai kaimynai žino, kas tai padarė.

E.RYŠKUS: Kaip jūs įsivaiz-duojate?
L.BALSYS: Kaip su tuo stiklu, kurį paminėjau Paneriuose.
E.RYŠKUS: Kaip galima su-kontroliuoti momentinį dalyką, kada išmeta? Įsivaizduojate, tą žmogų rei-kia pagauti už rankos.
L.BALSYS: Vadinasi, mes vėl grįžtame.
E.RYŠKUS: Nieko nepakariau-sime.

K.BACVINKA: Mano galva, valstybiniame miške girininkas, ei-gulys kiekvieną dieną nenueina į tą pačią poilsiavietę, bet kas antrą die-ną poilsiavietes tikrai aplanko. Kad ir kaip būtų, bet pakauņės gyvento-jų galėčiau pagirti, nes pradėjo ma-žėti šiukšlių. Kitą kartą pravažiuoji - poilsiavietė kokia grupelė žmonių - poil-siavietė jau sutvarkyta, išvalyta, graži. Patys žmonės susitvarko. Po

truputį einame į tą geresnę pusę. Tendencija yra, bet dar laukia toli-mas kelias, kol niekas nemes šiukš-lių, kol požiūris visiškai pasikeis.

O privačiame miške... Privati-ninkas savo miške kiek būna? Tiek, kiek jam reikia. O aplinkiniai juk pu-ikiai žino, kad privačiame miške ir priežiūros mažiau.

G.JAKAVONIS: Gyvenu niušeniamyje, šalia ežeras, upė. Vos nušienauju pakraštį upės, iš karto laužavietė, šiukšlynas. Pažįstu daug tokių kolegų, ku-rie irgi miške gyvena, prie upės, bet jie net nešienauja. Sa-baisiu, atsiranda traukos centras, o šeimai skirtas gražus upės pa-kraštys tuoj pat tampa visuome-ninis. Jeigu manęs namuose nėra, butelių pridaužyta, dai-kuoja. Tvarkyti savo kiemą pa-le upę ir ežerą ar tegul dilgėlės veši? Tada pas mane niekas ne-lįs ir nereikės man jų šiukšlių rinkti.

K.BACVINKA: Net nežinau, ką atsakyti. Be abejo, dilgėlyną užsiau-ginsi po nosimi, pačiam bus nepatogu. Padarai vietą patrauklesne, vis tiek į ją, kai jusi nebus, kas nors atvažiuos. Tai - švietimo problema. Švietimas ir laikas. Kito kelio nematau.

L.BALSYS: Mes įstatymą praėjusių kadencija pataisėme, kad negalima nakvoti, išskylauti per naktį. Privacioje žemėje galima stabelėti, pabuvai, gal pavalgėi ir plauk toliau.

VVINGRIENĖ: Bet kodėl da-bar žmonės, kurie sąmoningi ir ne-šiukšlina, turi kentėti dėl to, kad kažkas šiukšlina? Vandens pakran-tės turi būti prieinamos visiems.

G.JAKAVONIS: Žmogus ke-lėtą metelių krauna į krūvą žie-nius laikraščius, nuveža kaip an-trines žaliavas, gauna 1 eurą, o benziniui iki tos vietos, kur su-

perka, išleidžia 3 eurus. Ar ap-simoka? Ir stikliniai buteliai su-perkami už juokingą kainą, kaip duženos.
VVINGRIENĖ: Registravau pataisą, kad būtų ir alkoholinių gėrimų tara superkama, mes diskutuosime apie depozito diferen-cijavimą. Galbūt atitinkamai pagal gėrimo kainą, kad apsimokėtų nešti, o ne daužyti. Jeigu tuščias vyno butelis kainuotų 50 centų, manau, būtų didelė paskata jį gra-žinti, o ne palikti pakrantėj ar su-daužyti. Bet tai vėlgi diskusijų klausimas.

G.JAKAVONIS: Jūs pamė-ginkite nuvežti makulatūrą į šalia Vilniaus esantį popieriaus perdirbimo kombinatą, kur ga-minamas popierius, ir pažiūrė-kite, kiek jums sumokės.
VVINGRIENĖ: Ir aš, ir mano vaikai tą daro. Mes sąmoningai gra-žinam popierius, ir pažiūrėkite, kiek jums sumokės.
VVINGRIENĖ: Ir aš, ir mano vaikai tą daro. Mes sąmoningai gra-žinam popierius, ir pažiūrėkite, kiek jums sumokės.

VVINGRIENĖ: Ir aš, ir mano vaikai tą daro. Mes sąmoningai gra-žinam popierius, ir pažiūrėkite, kiek jums sumokės.

Kitą problema yra pavojingos atliekos. Šiandien apie Vilnių mes vargiai rastume pavojingų atliekų aikštelių. Galbūt ne visi žmonės ir žino, kad tarkim, kvepalų arba plaukų lako buteliukai taip pat yra pavojingos atliekos. Šiuo atveju vė-gi trūksta švietimo, kad žmonės teisingai rūšiuotų. Kodėl bijoma pa-statyti rūšiavimo konteinerių miese-tę? Todėl kad nebūtų pirmesta ir pavojingų atliekų, kurios gali užsi-degti ar sprogti.

G.JAKAVONIS: Kodėl nevie-nodi privačių ir valstybinių miškų priežiūros reikalavimai?
E.RYŠKUS: Privataus miško savininkas į mišką žiūri pirmiausia per pinigus. Jeigu jis turi miško, jis turi turėti naudos, ir ne kitaip. O jeigu kitaip, tai jis mišką tuoj pat parduos ir vėl turės naudos. Vals-tybinių miškų visai kitos užduotys - tai ne tik mediena, žaliava, bet ir miško kelių tvarkymas, gaisro gesinimas, sanitarinė apsauga ir taip toliau, galų gale rekreacija. Visa tai mums keliama kaip valstybinė už-duotis.
Ir dar. Skaičiau, kad valstiečiai-žalieji žada saldainiuką privatinin-kams - panaikinti 5 proc. mokestį.
VVINGRIENĖ: Čia diskusijų klausimas.
E.RYŠKUS: Perskaičiau, kas parašyta internete ir ministerijos tinklalapyje. Miškininkai ir ypač vadovai ministerijos tinklalapyje yra „nurašyti“ kaip turintys kaž-kokių asmeninių tikslų, o ne tiks-lą auginti mišką, jį puoselėti ir tiesti žaliava. Todėl truputėlį ap-maudu, kad mūsų miškininkų vi-suomenė pradedama rūšiuoti: vie-ni gerieji, kiti blogieji. Privatiniu-kai, būsit geresni, mes jums sal-žadainiuką numesim, užtat valstybi-niams miškams vietoj 5 proc. teks mokėti 7,5 proc. Neparemti skai-čiaivimais pasakymai tik sukelia miškininkų visuomenėje nereika-lingų diskusijų, nepasitenkinimą ir taip toliau.

G.JAKAVONIS: Kam lįsti prie gerai dirbančios organizaci-jos?
K.BACVINKA: Tiesą pasakius, atsakymo neturiu, nes pats nesu-prantu, kodėl būtent norima su-griauti.

G.JAKAVONIS: Bet čia jūsų ministro žodžiai.
K.BACVINKA: Ministras taip yra pasakęs, bet mūsų pozicija visi-

▶ Ir prieš 10 metų labai panašūs žodžiai skambėjo. Ir apie jungimus, ir apie skaidymus, ir apie rotaciją. Kodėl būtina ardyti tai, kas gerai veikia?

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

kai kitokia. Mes tam visiškai nepri-tariame. Aš pats esu iš miškininkų, aš už valstybinius miškus, už jų iš-laikymą.
E.RYŠKUS: Niekas nežada valstybinių miškų naikinimo.
K.BACVINKA: Mes norime išlaikyti tą miškų žinybą, kad ji ne-būtų išardyta, sudraskyta. Nežinau, ar mes tai pajėgsime.
VVINGRIENĖ: Dėl valstybinių miškų reformos irgi nepritariu da-birdbta. Be abejo, reikėtų diskutuoti ir galvoti, kaip daugiau rūšiuoti po-pieriaus.

Kitą problema yra pavojingos atliekos. Šiandien apie Vilnių mes vargiai rastume pavojingų atliekų aikštelių. Galbūt ne visi žmonės ir žino, kad tarkim, kvepalų arba plaukų lako buteliukai taip pat yra pavojingos atliekos. Šiuo atveju vė-gi trūksta švietimo, kad žmonės teisingai rūšiuotų. Kodėl bijoma pa-statyti rūšiavimo konteinerių miese-tę? Todėl kad nebūtų pirmesta ir pavojingų atliekų, kurios gali užsi-degti ar sprogti.

G.JAKAVONIS: O Speciali-jų tyrimų tarnyba, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba?
E.RYŠKUS: O jeigu aš ten dir-bu tiek metų, tą mišką žinau kaip savo penkis pirštus. Žinau kiekvieną problemą. Blogai, kad aš, pvz., pa-žįstu merą. O kodėl blogai? Aš su juo galu tuoj pat spręsti problemą, kurią man reikia spręsti. O ne eiti per valdiškų namus ir rašyti rastių, prašymus, dar kažką. Na, ir dar yra vienas dalykas. Pvz., kai kuriose ša-lyse įmonės vadovas, jeigu ilgai dir-

▶ Kam ta atestacija reikalinga, jeigu turiu viršininą. Jeigu aš blogai dirbu, jis man pritaikė Darbo kodeksą, pasakė „aciū“ ir viso gero

Eligijus RYŠKUS
Nemenčinės urėdas

G.JAKAVONIS: Istorijos ra-tas apsisuko ir vėl grįžo. Prieš 10 metų buvo į Seimą visi urėdai suvažiuavę. Ir tada labai panašūs žodžiai skambėjo. Ir apie jungi-mus, ir apie skaidymus, ir apie rotaciją. Kodėl būtina ardyti tai, kas gerai veikia?

E.RYŠKUS: Kiekvienas virši-ninkas turi teises ir pareigas. Aš taip turį savo viršinininkus. Mane kažkas irgi laiko viršinininku. Aš irgi žinau, jeigu tas žmogus dirba blogai, tai jis pas mane jau nedirba. Tai ko-dėl dabar kalba, kad reikia urėdų ro-tacijos? Jeigu aš išdirbau tose parei-gose 20 metų ir dar dirbu, matyt, esu jų vertas...

VVINGRIENĖ: Ne apie rota-ciją, apie atestaciją kalbame.
E.RYŠKUS: Na, atestacija. Kam ta atestacija reikalinga, jeigu turiu

viršininą. Jeigu aš blogai dirbu, jis man papeikimą parašė, pritaikė Dar-bo kodeksą, pasakė „aciū“ ir viso ge-ro. Tada reikia klausti, gal mano vir-tinininkas blogai dirba, jei aš blogai dirbu? Kam reikalingos tos rotacijos?

VVINGRIENĖ: Ne rotacijos. Mes apie rotacijas nekalbame.
E.RYŠKUS: Rotacija kas 5-eri metai. Koks tikslas? Įsivaizduoju sa-ve kaip jauną specialistą, man ma-žiau 35 metai. Staiga mane paskiria urėdu. Bet aš žinau, dirbsiu 5 metus, paskui gal dar 5. Tai koks dabar ma-no, kaip vadovo, tikslas? Gerai pri-žiūrėti įmonę, tvarkingai ir sąžini-n-gai dirbti. O kas man iš to? Špyga ministro darbas dabar diskutuos su miškininkų bendruomene. Kovo mė-nies 7-8 dienų prasiga inicijuojame didelę konferenciją, noriu pasikvie-ti visų miškininkų bendruomenių sąjungų, tiek urėdijų, tiek profesinį sąjungų, tiek mokslininkus. Jeigu mes darome reformą, tai tikrai yra grėsmė, kad galbūt mes turėsime problemų ir dėl nedarbo, juo labiau kad valstybinių miškų sektorius yra miškininkai profesionalai, kurie su-sikoncentravę regionuose. Aš į tai žiūriu labai atsakingai, manau, kad mes tikrai turime išsaugoti šitą sek-torių regionuose ir plačiau diskutuo-ti. Tai ne vienas pasiūlymas, kuris šiandien nuskambėjo žiniasklaidoje, turi būti daugiau alternatyvų. Mes pakviesime ir ekspertų, kurie galbūt pasūlys idėjų dėl valstybinių įmonių pertvarkos. Jeigu šiuo metu - nesa-žyau, kad nereikia pertvarkos, - vals-tybiniuose miškuose yra neefekt-i-viai dirbančios urėdijos, jas galima sustungti, galima paieškoti kelių, kaip pradėti taikyti urėdų atestacijas, kaip šitą darbą padaryti efektyvesnį. Min-čių tikrai yra daug.

G.JAKAVONIS: O Speciali-jų tyrimų tarnyba, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba?
E.RYŠKUS: O jeigu aš ten dir-bu tiek metų, tą mišką žinau kaip savo penkis pirštus. Žinau kiekvieną problemą. Blogai, kad aš, pvz., pa-žįstu merą. O kodėl blogai? Aš su juo galu tuoj pat spręsti problemą, kurią man reikia spręsti. O ne eiti per valdiškų namus ir rašyti rastių, prašymus, dar kažką. Na, ir dar yra vienas dalykas. Pvz., kai kuriose ša-lyse įmonės vadovas, jeigu ilgai dir-

ba, už kiekvienus metus darbo savo kėdėje gauna 100 eurų papildomą darbo užmokestį. O čia - jeigu tu daug dirbi, tai esi blogas. Lietuvoje toks požiūris.

Pabaigoje noriu akcentuoti dar vieną dalyką. Pradėjus karą reikia ži-noti, ko sieki. Ko siekiama šiandien, tikrai nei aš žinau, nei jūs man pasaky-ti. Pirmiausia jūs turite iškelti tikslą. Dabar tikslas - viena įmonė. O jeigu paliekame vieną įmonę, mes norime sumažinti tą, padidinti tą, čia gauti pelną, čia sutaupti, čia reikės žmones ateisti, tiek reikės išmokėti kompensacijų ir pamatyti, kokią ga-liausiai turėsime ekonominę naudą. O šiandien apie tai niekas nešneka.

Parengė Jovita MLLAŠIENĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje
www.suzalgiriu.lt

Petras Kriaučiūnas - lietuvybės apaštalas Sūduvoje

Mūsų tautinis judėjimas prasidėjo XIX a. pirmoje pusėje Žemaitijoje, bet labiausiai išsiplėtojo vėliau Sūduvoje, kuri priklausė Varšuvos generalgubernijai. Tą lėmė čia buvusi mažesnė carizmo priespauda, taip pat aktyvūs vietos inteligentai, tarp kurių mokytojas P.Kriaučiūnas užima ypatingą vietą.

Jis gimė 1850 m. rugsėjo 16 d. netoli Kybartų Papečkių kaime, šviesioje šeimoje: tėvas, paprastas ūkininkas, kalbėjo ir skaitė ne tik lietuviškai, bet ir vokiškai, lenkiškai, rusiškai; lietuviškai skaitė ir motina. Petras buvo vyriausias iš keturių brolių ir, vykdydamas motinos valią, ruošėsi į kunigus: mokėsi Vištytyje, nuo 1862 m. - gimnazijoje Marijampolėje. Net šis miestas, lietuviškų kaimų apsuptas, buvo labai lenkiškas, sulenkinta buvo ir gimnazija, nors dėstė joje rusų kalba.

Kodėl šis jaunuolis dar gimnazijoje ryžosi eiti prieš srovę: rinko lietuviškus žodžius žodynui, drąsiai kalbėjo lietuviškai viešumoje (o tai buvo nepriimta), vadino save lietuviu? Kaip jis pats vėliau pasakojo, meilė gimtajai kalbai, tėvynei Lietuvai jam įkvėpė motina, įpratinusi dar vaikystėje šventadienių rytais giedoti lietuviškas giesmes. Daugelis prisiminė, kaip 1871 m. pavasarį iškilmingame akte, surengtame gimnazijos baigimo proga, dalyvaujant ne tik mokytojams, mokiniams, bet ir jų tėvams, valdžios atstovams, apylinkės dvarininkams jis lietuviškai labai pakiliai ir išraiškingai padeklamavo savo paties išverstus vieno lenkų poeto eilėraščių ir Ivano Krylovo pasakėčių. Tada pirmą kartą šioje mokykloje viešai nuskambėjo mūsų kalba, tai buvo demonstracija, klausytojai karštai plojo, o lietuviškos moterys šluostėsi ašaras...

Po to buvo Seinų kunigų seminarija ir Peterburgo dvasinė akademija. Ypač čia, studijuodamas 1875-1879 m., bendraudamas su kolegomis ir būsimuoju kalbininku Kazimieru Jauniumi, ir rašytoju, kanauninku Silvestru Gimžausku P.Kriaučiūnas gerokai papildė savo lituanistikos žinias, sustiprino pažiūras ir galutinai suformavo gyvenimo principus, kurių pirmasis buvo toks: gyventi tarp savųjų, čia dirbti ir mirti. Todėl dvasinės vyresnybės skiriamas į Mogiliovo guberniją jis atsiskakė kunigo šventimų, Varšuvos universitete įgijo lotynų kalbos mokytojo diplomą ir galėjo pretenduoti į tarnybą savojoje Alma Mater - Marijampolės gimnazijoje.

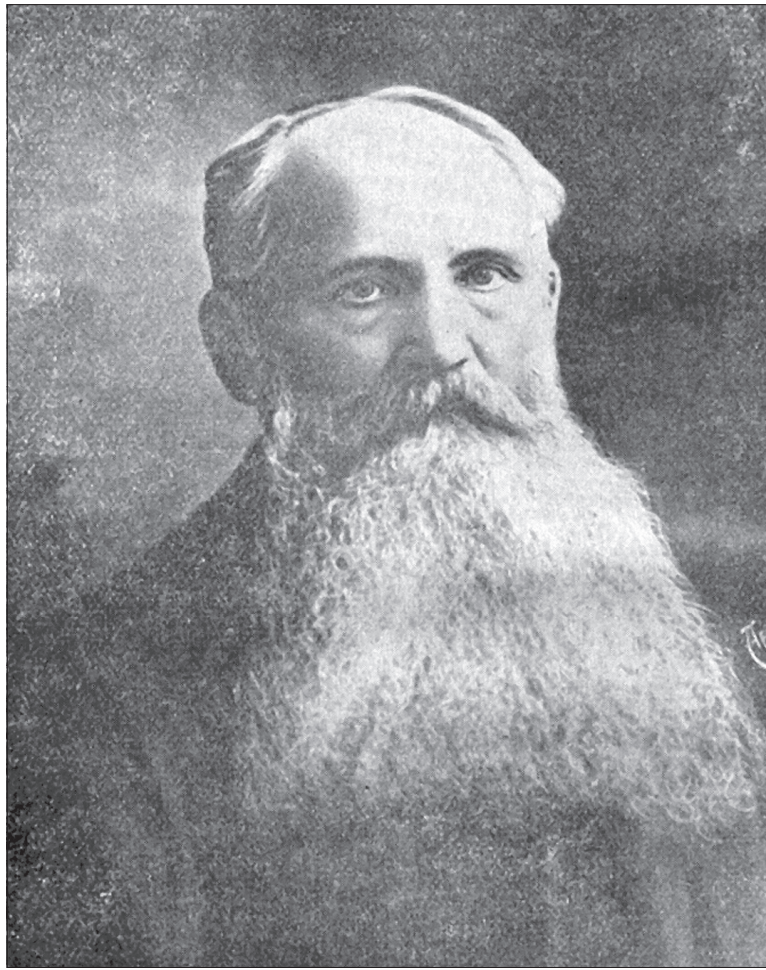
Caro valdžia bijojo mūsų inteligentų, laikė juos maištininkais ir gynėsi nuo jų visokiais būdais. Todėl P.Kriaučiūnui, norėjusiam mokytojauti Lietuvoje, teko ne tik išlaikyti specialius sunkius egzaminus, bet ir nusižeminti, prisiekti ištikimybę carui Aleksandrui III,

įsipareigoti sąžiningai ir uoliai jam tarnauti, gerbti imperijos įstatymus, nepriklausyti jokioms slaptooms draugijoms, padėti valdžiai kovoti su jos priešais ir t.t. Tik po to 1881 m. lapkričio 3 d. jis buvo paskirtas lotynų kalbos mokytoju su 750 rublių metine alga, be to, dėstė čia lietuvių, esant reikalui - ir vokiečių, graikų kalbas, tvarkė mokyklos biblioteką.

Visus šiuos darbus naujasis mokytojas atlikdavo labai sąžiningai ir kūrybiškai. Puikiai, įdomiai dėstė lotynų kalbą - apie tai vėliau su dėkingumu rašė ne vienas jo mokinys dvasininkas: Motiejus Gustaitis, Pranciškus Būčys ir kiti, kuriems tai buvo labai svarbu toliau besimokant. Netrukus pelnė didžiulį mokinių autoritetą ir pagarbą dar ir dėl savo gero būdo, karšto temperamento ir garbingo stoto - ne šiaip jis gavo Perkūno pravardę. Tačiau ypatingą dėmesį skyrė lietuvių kalbos mokymui: atskleidavo jos grožį, pabrėždavo jos vertę, artumą sanskrito, lotynų kalboms, jos skirtumus nuo rusų ir lenkų kalbų, iliustruodamas savo teiginius ryškiais, įsimenančiais pavyzdžiais. Kiekviena proga pabrėždavo, kad rusų abėcėlė, tuo metu prievarta peršama mūsų raštui, visai netinka. Mokė ne tik rašybos, gramatikos, sintaksės - pasakojo apie garbingą mūsų praeitį, garsius senovės valdovus, apie mūsų papročius, tautosaką, skatino mokinius ją rinkti. Žinoma, tą aiškinti buvo galima tik prieš tai patikrinus, ar už durų nesiklauso koks valdžios šnipas, nes bet kokie nukrypimai nuo kalbos mokslų buvo griežtai draudžiami. Nors iš 700 gimnazijos mokinių 80 proc. buvo grynai lietuviai, anksčiau šios pamokos buvo nemėgstamos. O dabar tapo noriai, gausiai lankomos dėl P. Kriaučiūno entuziazmo ir pedagoginio talento.

▶ Petras Kriaučiūnas išugdė arti šimto savo sekėjų, kovotojų dėl lietuvių tautos teisių, nepriklausomos Lietuvos kūrėjų

O mokytojas tuo neapsiribojo - stengėsi daryti įtaką ir miesto gyventojams. Buvo sukaukęs turtinę lituanistinę biblioteką, kurios knygas skolino patikimiems žmonėms, pirkto nemažais kiekiais lietuvišką literatūrą ir ją dykai dalijo, platino „Aušrą“. J.Šliūpas tvirtino, kad „ypač pačioje pradžioje „Aušrai“ būtų labai sunku buvę išsilaikyti, jeigu jos palaikyti nebūtų norėję P.Kriaučiūnas, mokytojas Marijampolės gimnazijoje, ir Juozas Miliauskas, policijos viršininkas Rygoje. Kriaučiūnas sumokėdavo už šimtą ar du šimtus egzempliorių ir per mokinius plačiai paskleisdavo „Aušrą“ Suvalkijoje ir Kaune“. Jis buvo ir tarp „Varpo“ leidimo iniciatorių, rėmė ir platino jį. Dėl to

ir apsigyveno viešbutyje - specialiai, kad būtų sunkiau sekti, kas pas jį lankosi, ypač daug svečių sulaukdavo šventadieniais. Mieste vis dažniau imta kalbėti lietuviškai, P.Kriaučiūno įtaka buvo jaučiama ir Veiverių mokytojų, Seinų kunigų seminarijose, net, kaip toliau matysime, Maskvos universitete.

Gaila, tokia kilni ir svarbi patriotinė mokytojo veikla truko tik aštuonerius metus, nes valdžia ją įvertino taip, kaip buvo įpratusi: prikibo, kad pamokose jis naudoja knygas, išspausdintas ne „graždanka“, o lietuviška abėcėlė. Todėl 1887 m. rugsėjį jam teko palikti gimnaziją ir ieškotis kito pragyve-

ko raidyno lietuvių kalbos garsams išreikšti tinka vos 20 ženklų, o net 97 trūksta, - tai argi mūsų tautiečiai gali tokia abėcėle naudotis?

Teisėjas jis buvo geras, doras, turėjo autoritetą, dėl to buvo renkamas šioms pareigoms tris kadencijas iš eilės. Bet vis dėlto turėjo jas palikti - vis dėl kovos už lietuvių tautą. 1906 m. grįžo į Marijampolės gimnaziją, vėl dėstė lietuvių kalbą, dabar, panaikinus spaudos draudimą, čia buvo galima sukaupti didelę lietuviškų knygų biblioteką. Tačiau prasidėjus karui 1915 m. gimnazija atsidūrė Jaroslavyje, o kartu ir P.Kriaučiūnas. Čia dirbo neilgai - 1916 m. mirė nuo anginos ir atgulė amžinojo poilsio toli nuo gimtinės, kurios ilgėjosi, tikėjosi bent po mirties į ją sugrįžti. Deja, dėl revoliucijos Rusijoje net jo palaidojimo vieta liko nežinoma...

Savo mokytoją P.Kriaučiūno mokiniai pavadino lietuvybės apaštalu, taip išskirdami jį iš kitų tautinio sąjūdžio veikėjų. Ar tinka šis dabar beveik užmirštas, nevartojamas žodis šiuo atveju? Manau, tinka, nes jis skelbė, platino tautinį judėjimą tuo metu, kai dar niekas to nedarė, dar anksčiau už J.Basanavičių, ir ne tik Sūduvoje. Jo nuopelnus turėjo pripažinti net rusų valdžios atstovai. Svarbiausia - jis išugdė arti šimto savo sekėjų, kovotojų dėl lietuvių tautos teisių, nepriklausomos Lietuvos kūrėjų - profesorių, rašytojų, politikų, karininkų, vyskupų, gydytojų, žurnalistų, teisininkų. Neatsitiktinai iš 20-ies Nepriklausomybės akto signatarų net šeši buvo P.Kriaučiūno mokiniai. Prezidentas Kazys Grinius - taip pat jo mokinys - savo atsiminimuose mokytojo pavardę paminėjo greta žymiausių tautos

žadintojų - M.Valančiaus, J.Basanavičiaus, V.Kudirkos - ir šį vertinimą aiškino taip: „Kas gi paruošė naujų lietuvių inteligentų kadrus ir kas jiems parodė kryptį, kuri nuvedė iki nepriklausomos demokratinės Lietuvos? Aš manau, kad svarbiausias čionai veikėjas buvo Petras Kriaučiūnas“, tokių jo mokinių išvardijo apie 80. O daugelis jų savo ruožtu kai ką įtraukė į lietuviškąją veiklą, taip susipratusių tautiečių vis gausėjo, nepaisant valdžios persekiojimų.

Taip vyko gal dar ir todėl, kad savo mokiniams P.Kriaučiūnas įskiepijo ištisą filosofiją, savitą pasaulėžiūrą, štai keletas svarbiausių jos teiginių:

- *patys besišviesdami švieskite ir kitus lietuvius;*

- *nepasiduokite baimei, kurią stengėsi sukelti lietuvių širdyse mūsų spaudėjai. Nebijokite dėl savo tautos laimės nukentėti. Neišsigąskite pakliuvę į priešų rankas, neiškiškite į nelaimę kitų;*

- *laikykites vienybės, visados atmindami, kad svarbiausias dalykas yra visos tautos atgijimas, susipratimas, bendras ėjimas prieš bendruosius spaudėjus;*

- *laikykites amžiais nusistovėjusių dorovės dėsnių, artimo meilės, teisingumo, darbštumo, tolerancijos;*

- *branginkite savo sveikatą, kad ilgiau galėtumėte tarnauti lietuvių tautai ir t.t.*

P.Kriaučiūnui sekėsi įteigti tokią pasaulėžiūrą savo mokiniams todėl, kad pats gyveno pagal šias idėjas, niekada jų neišsižadėjo, be to, turėjo įtaigos dovaną, buvo išsilavinęs žmogus - mokėjo aštuonias kalbas, tvirtai tikėjo mūsų tautos ateitimi. O jo mokiniai liko ištikimi lietuvių visur ir visada, ypač svarbu, kad studijuojantys Maskvos universitete apie 1886 m. įkūrė lietuvių studentų draugiją ir aktyviai joje veikė - nepasidavė rusinimui.

Reikia pridurti, kad K.Grinius paminėjo tik 1881-1888 metus, pačius sunkiausias lietuviškai veiklai. O mokytojas savo apaštalavimą tęsė ir 1906-1916 m., nors energijos tada turėjo ir mažiau. Apie jį šiltai atsiliepė Nepriklausomybės akto signataras P.Klimas, poetas prof. Vincas Mykolaitis-Putinas, pastarasis rašė: „Iš visų mano mokytojų man ryškiausiai atmintyje stovi Petras Kriaučiūnas. Pirmiausia imponavo jo... geros, ramios ir kartu gyvos žviltros akys, žadindavo pasitikėjimą. Jį, žilabarzdį mokytoją, ir mus, naivius, nedaug ką suprantančius vaikus, jungė tarsi kokius sąmokslininkus nujaučiama opozicija prieš visą tą mums, lietuviams, priešišką įtaigos dvasią ir jos vadovybę.“

Štai kiek daug nuveikė, kokį gilų pėdsaką mūsų tautos istorijoje paliko tik vienas mokytojas...